

System bibliotek serbskich. Rozmowa z Dejanem Risticem dyrektorem Biblioteki Narodowej Serbii

poprowadziła Nina Kaczmarek

Jak wygląda sieć bibliotek w Serbii?

System biblioteczno-informacyjny Republiki Serbii definiowany jest przez Ustawę o działalności biblioteczno-informacyjnej. Sieć bibliotek Serbii przedstawiona jest w niej jako zespół powiązanych funkcjonalnie bibliotek, które stosują jednakowe standardy i umożliwiają przepływ publikacji i informacji. Sieć bibliotek Republiki Serbii stanowią: narodowe i centralne matične biblioteki ⁴⁵ (Biblioteka Narodowa Serbii w Belgradzie i Biblioteka Maticy Srpskiej w Nowym Sadzie), biblioteki uniwersyteckie (Biblioteka Uniwersytecka „Svetozar Marković“ w Belgradzie, Biblioteka Uniwersytecka „Nikola Tesla“ w Niżu, Biblioteka Uniwersytecka w Kragujevcu, Centralna Biblioteka Uniwersytetu w Nowym Sadzie i Biblioteka Uniwersytecka w Nowym Pazarze), następnie Biblioteka Serbskiej Akademii Nauki i Sztuki w Belgradzie, Biblioteka Serbskiego Patriarchatu w Belgradzie i Centralna Biblioteka Wojskowa Serbii, sieć bibliotek publicznych i sieci bibliotek szkół wyższych, bibliotek szkolnych i specjalnych. Część tego systemu stanowią także, w pojedynczych przypadkach, biblioteki wojskowe. Poza systemem są, zgodnie z przepisami konstytucyjnymi o odrębności państwa i kościoła, biblioteki kościołów i gmin wyznaniowych. Biblioteki z obszaru okręgu kosowsko-metohijskiego, od momentu interwencji sił NATO w Kosowie w 1999 r. i ustanowienia międzynarodowego zwierzchnictwa na tym obszarze, tylko w nielicznych przypadkach stanowią element systemu. W centralnym rejestrze bibliotek, który prowadzi Biblioteka Narodowa Serbii, do 1999 r. było wpisanych 181 bibliotek z tego obszaru, włączając w to Narodową i Uniwersytecką Bibliotekę „Ivo Andrić“ u Prisztinie z tymczasową siedzibą w Belgradzie. Na Uniwersytecie w Prisztynie, z siedzibą w Kosovskiej Mitrovicy, od 2007 r. organizowana jest, jako jednostka organizacyjna Uniwersytetu, Biblioteka Uniwersytecka.

---

⁴⁵ W Serbii istnieje instytucja o nazwie Matica Srpska, która powstała już w roku 1826 jako najstarsza literacka, kulturalna i naukowa instytucja narodu serbskiego. Matica Srpska miała za zadanie zachowanie kultury narodu oraz przedstawienie jej w Europie. Matica posiada kilkadziesiąt wydziałów naukowych, bibliotekę i wydawnictwo. Matična biblioteka jest właśnie biblioteką Maticy Srpskiej i jako taka nie ma odpowiednika w polskiej sieci bibliotek.

Jak wygląda sytuacja w małych miastach i na wsiach? Czy funkcjonują tam jakieś biblioteki, czy też może w Republice Serbii używane są bibliobusy?

Około 20% mieszkańców Serbii nie posiada w pobliżu miejsca zamieszkania biblioteki publicznej. Wszystkie miasta i siedziby gmin mają bibliotekę publiczną, ale sieć bibliotek nie obejmuje wszystkich obszarów, zwłaszcza wiejskich. W środkowej Serbii użytkowników obsługują trzy mobilne oddziały: Projekt Infobus w Prijepolju, bibliobus w Kladowie i samochód dostawczy w Aleksincu.

Czytałam, że Ministerstwo Kultury, Mediów i Społeczeństwa Informacyjnego w Serbii stworzyło Komisję do spraw zakupu książek. Czy istnieją jakieś inne projekty Ministerstwa Kultury związane z bibliotekami? Dla przykładu w Polsce mamy projekt „Biblioteka +“, który ma na celu polepszanie pracy bibliotek publicznych.

Ministerstwo Kultury, Mediów i Społeczeństwa Informacyjnego wspiera kluczowe projekty, takie jak: system biblioteczno-informacyjny Republiki Serbii (projekt VBS – Virtualna biblioteka Srbije – Wirtualna Biblioteka Serbii), który rozwija się na unikalnej technologii informacyjno-komunikacyjnej i platformie programowej (COBISS – Kooperativni bibliografski sistem i servis – Kooperatywny bibliograficzny system i servis). COBISS to serwis, którego podstawę tworzy system wspólnego katalogowania, zbierania i opacowywania materiałów bibliotecznych, informacyjnych i źródeł, a także tworzenia centralnej bibliograficznej bazy danych; CoBSON (Konsorcjum bibliotek Serbii do spraw skoordynowanego zakupu zagranicznych czasopism on-line i baz danych, której koordynatorem jest Biblioteka Narodowa Serbii, a głównym sponsorem Ministerstwo Edukacji i Nauki); projekt Cyfrowa Biblioteka Narodowa Serbii (digitalizowanie zbiorów oraz pozostałych źródeł, a także włączenie w europejskie i światowe projekty digitalizacji) jak i inne projekty mające związek z programem rozwoju kultury w dziedzinie bibliotekarstwa publicznego Republiki Serbii.

Czy w Serbii istnieją mediateki? Jedna z mediatek powstała niedawno Gdańsku, w centrum handlowym. Czy w serbskich centrach handlowych otwierane są tego typu placówki?

W systemie biblioteczno-informacyjnym Republiki Serbii mediateki nie funkcjonują jako odrębne jednostki. Biblioteki wciąż rozszerzają i rozwijają spektrum swoich usług umożliwiając użytkownikom bezpośredni i zdalny dostęp do materiałów bibliotecznych i informacyjnych oraz źródeł, zgodnie z wytycznymi IFLA dotyczącymi rozwoju bibliotek publicznych, poprzez wzbogacanie swojej kolekcji o analogowe i cyfrowe materiały.

Czy Biblioteka Narodowa Serbii współpracuje z innymi instytucjami kultury w Serbii? Jaki jest rezultat tej współpracy?

Biblioteka Narodowa Serbii współpracuje przy realizacji wspólnych projektów i programów z wieloma instytucjami kultury: państwowymi, wojewódzkimi, miejskimi i gminnymi. Wymienić można tu biblioteki, z którymi tworzy unikalny sytem biblioteczno-informacyjny, następnie wiodące instytucje kultury, takie jak: Archiwum

Serbii, Archiwum Jugosławii, Państwowy Instytut Ochrony Zabytków Kultury, Instytut Ochrony Zabytków Kultury Miasta Belgradu, Muzeum Narodowe, Muzeum Sztuki Współczesnej, Muzeum Sztuki Użytkowej, Muzeum Filmu, Krajowy Instytut Studiów nad Rozwojem Kultury, Państwowy Urząd Statystyczny, kościoły i gminy wyznaniowe.

Jak wygląda zawód bibliotekarza w Republice Serbii? Jakie wykształcenie jest potrzebne aby zostać bibliotekarzem? Jakie umiejętności są ważne?

Kształcenie bibliotekarzy w Serbii, jak również nabywanie przez nich tytułów zawodowych, regulowane jest przez ustawę o działalności biblioteczno-informacyjnej, a także przez odpowiednie regulaminy (przepisy i wytyczne). Pracę bibliotekarza mogą wykonywać osoby z wykształceniem średnim (czteroletnim) i zdany egzaminem zawodowym. Pracę starszego bibliotekarza mogą wykonywać osoby ze skończonymi dwuletnimi studiami w szkole wyższej i zdany egzaminem zawodowym. Bibliotekarze muszą mieć wykształcenie wyższe, to znaczy skończyć trzyletnie studia pierwszego stopnia i zdać egzamin zawodowy. Bibliotekarz dyplomowany musi skończyć studia pierwszego i drugiego stopnia z dziedziny bibliotekarstwa i informacji (muszą trwać co najmniej cztery lata) i zdać egzamin zawodowy. Zawodowe szkolenie do praktycznej pracy w bibliotece dla osób zatrudnionych na specjalistycznym stanowisku i posiadających wykształcenie wyższe i wyższe zawodowe trwa rok, a dla osób z wykształceniem średnim – dziewięć miesięcy. Według dostępnych danych statystycznych, w Republice Serbii jest około 350 bibliotekarzy dyplomowanych, którzy skończyli studia w Katedrze Bibliotekarstwa i Informacji na Wydziale Filologicznym.

Czy wie Pan jaki jest stereotyp bibliotekarza w Serbii? Jaki jest obraz bibliotekarza wśród serbskiego społeczeństwa?

W naszym społeczeństwie zawód bibliotekarza ma swoją długą i bogatą historię; zawodowe, normatywne i etyczne oraz prawne fundamenty. We współczesnym społeczeństwie wiedzy, informacji i technologii internetowych powstają nowe możliwości pozwalające redefiniować misję bibliotek. Biblioteki dostrzegają konieczność wyjścia poza swoje cztery ściany i pokazania społecznych korzyści wynikających z ich działań i projektów. W takim środowisku bibliotekarze stają się skutecznymi pośrednikami pomiędzy źródłami wiedzy a coraz większymi potrzebami informacyjnymi potencjalnych i przyszłych użytkowników.

Czy w serbskich bibliotekach popularny jest model Biblioteki 2.0? Jakich technologii, związanych z modelem Biblioteki 2.0, używają serbskie biblioteki?

Serbscy bibliotekarze przyjęli technologię Web 2.0 śledząc literaturę i działania na tym polu. Sami są aktywnymi uczestnikami blogów i korzystają ze światowych bibliotek, są członkami bibliotecznych związków i stowarzyszeń, korzystają z portali społecznościowych, gdzie zakładają konta, by przy ich pomocy wymieniać się doświadczeniami ze znajomymi i użytkownikami bibliotek. Na podstawie własnych doświadczeń rozpoczęli w swoich środowiskach spontanicznie tworzenie Biblioteki 2.0. Tak więc obecnie w Serbii istnieją biblioteki, które na własnych stronach internetowych prowadzą otwarte fora, blogi czy zamieszczają linki do kont na

portalach społecznościowych, których używają do promowania swojej działalności i wymiany prywatnych informacji z użytkownikami. Biblioteki serbskie najliczniej są reprezentowane na Facebooku. Biblioteka Miasta Belgradu jest w Serbii pionierem w zastosowaniu technologii Web 2.0. W Serbii istnieją blogi, które są skierowane wyłącznie do bibliotekarzy i służą wymianie doświadczeń zawodowych. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Serbii rozwija takie serwisy na swojej stronie internetowej. Biblioteka Narodowa Serbii korzysta z większości dostępnych serwisów Web 2.0.

Jakie działania podejmują biblioteki w Serbii, aby przyciągnąć czytelników? Z jakich zdobyczy technologii korzystają, aby ułatwić czytelnikom korzystanie z biblioteki?

Biblioteki w Serbii, powiązane w unikalny system biblioteczno-informacyjny, dokładają starań, aby na przekór niekorzystnej sytuacji materialnej, nieprzerwanie poprawiać jakość swoich usług oraz umożliwiać użytkownikom bezpośredni i zdalny dostęp do zasobów bibliecznych i źródeł wiedzy. Istnienie wspólnej bazy bibliograficznej, korzystanie ze współczesnych technologii, przyjmowanie międzynarodowych standardów, formatów, zasad i konwencji, zaangażowanie w regionalne i międzynarodowe projekty – wszystko to daje pojęcie o zaangażowaniu w skuteczne, efektywne działanie oraz pełne ukierunkowanie bibliotek na użytkowników i szeroką społeczność.

Czy digitalizacja jest istotną kwestią w Bibliotece Narodowej Serbii? Jakie są plany związane z digitalizacją zasobów? Co najczęściej digitalizowane jest w Bibliotece Narodowej Serbii? Jakie książki lub czasopisma mają pierwszeństwo? Skąd biblioteka otrzymuje środki na digitalizację?

Biblioteka Narodowa Serbii uruchomiła w 2002 r. projekt „Biblioteki cyfrowe”. Projekt objął biblioteki i źródła cyfrowe (e-booki, DVD, CD, bibliografie, katalogi i inne). Utworzono osobny oddział do spraw rozwoju biblioteki cyfrowej i mikroform. Kryteria określające, które zbiory powinny być w pierwszej kolejności zdigitalizowane, bazują na zaleceniach IFLA i UNESCO. Są to: najbardziej wartościowe materiały w zbiorach Biblioteki Narodowej Serbii, materiały zagrożone zniszczeniem oraz najczęściej poszukiwane zbiory. Digitalizowany jest pełen zbiór rękopisów pisanych cyrylicą, liczne serie wydawnicze (Politika, 1904-1941, Srpske novine, 1834-1919, Novine serbske, Carigradski glasnik, 1895-1909...), najbardziej znaczące materiały ze zbiorów kartograficznych, zbiory starej i rzadkiej książki, fotodokumentów, plakatów, następnie kolekcje: Serbska literatura w stu tomach, Serbska cyfrowa biblioteka dziecięca – aby wspomnieć tylko część Cyfrowej Biblioteki NBS. Ustawa określa, że Biblioteka Narodowa Serbii prowadzi i koordynuje w Republice Serbii prace w zakresie digitalizacji materiałów biblioteczno-informacyjnych i źródeł informacji. Ministerstwo Kultury, Mediów i Społeczeństwa Informacyjnego zapewnia środki na realizację tego projektu, który ma znaczenie dla zachowania i prezentacji narodowego dziedzictwa kulturowego Serbii. Zakup sprzętu został zrealizowany głównie z darowizn.

Jak przedstawia się stan czytelnictwa w Serbii? Czy ludzie czytają coraz mniej, tak jak to ma miejsce w Polsce? Co czytają Serbowie? Jaki jest gust serbskiego czytelnika?

Według wyników Badań ilościowych rynku książek w Serbii w 2011 r., który sfinansowało Ministerstwo Kultury, Mediów i Społeczeństwa Informacyjnego zainteresowanie książką rozwija się najczęściej w szkole podstawowej i średniej. Większość czytelników (więcej niż 2/3) jest zapisanych do biblioteki, rośnie także liczba czytelników, którzy korzystają z Internetu i wersji elektronicznych książek (najliczniejsza jest młoda populacja czytelników). Książki kupowane są w Serbii coraz rzadziej, ponieważ spada moc nabywczą społeczeństwa. Beletrystyka jest najpopularniejszym rodzajem książek i ta tendencja generalnie rośnie, podczas gdy zakup specjalistycznych książek, słowników, encyklopedii, publicystyki i innych publikacji spada. Spośród książek napisanych w językach obcych najczęściej kupowane i wypożyczane są książki w języku angielskim (z zakresu nauk przyrodniczych i społecznych). Z raportu wynika, że oprócz treści czytelnicy zwracają uwagę na okładkę i rodzaj papieru. Można zakończyć stwierdzeniem, że zainteresowanie czytaniem ma w Serbii lekką tendencję wzrostową.

Fotografia 1. Dejan Ristić – Dyrektor Bibliotki Narodowej w Serbii

Źródło: fotografia z archiwum Dejana Ristica.

Fotografia 2. Wnętrze Biblioteki Narodowej Serbii

Źródło: fotografia z archiwum Dejana Ristica.